

İbn Cübeyr Seyahatnamesi

Çeviren: Ramazan Şeşen

İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2020, 272 Sayfa, ISBN: 978-975-6480-24-3

Talha ÖZDEMİR*

Eserden bahsetmeden önce yazardan ve çalışmalarından kısaca bahsetmek gerekir. Prof. Dr. Ramazan Şeşen bugüne kadar yaptığı çalışmalar ile birçok farklı alanda eserler yayımlamıştır. Özellikle coğrafya ve sosyokültürel alanda tarih çalışmalarına büyük katkı sağlamıştır. Bu bağlamda Ramazan Şeşen birden fazla seyahatname çevirisinde bulunmuş, ayrıca Kudüs Fatihî Selâhaddin Eyyûbi kitabı gibi siyasi tarih çalışmaları da yapmıştır. Bu seyahatname ise Ramazan Hoca'nın bugüne kadar yaptığı çalışmaların adeta bir kesişim noktası gibidir. İbn Cübeyr Seyahatnamesi coğrafyadan, sosyokültürel hayattan ve Selâhaddin Eyyûbi'den bahsetmesi ile yazarın eserler silsilesinde yerini almıştır.

Kitabın asıl yazarı Seyyah Ahmed bin Cübeyr 1144'te Valencia'da doğdu. İbn Cübeyr Kur'an, fıkıh ve hadis âlimi olmasının yanı sıra edebiyatçıdır. Ancak kendisi mevzubahis olan Rihle adlı seyahatnamesi ile ünlenmiştir. Kitabın içeriğine geçiş yapmadan önce ilk cümlelerinden örnek vermek gerekir: “*Bu eserin yazımına 30 Şevval 578 (25 Şubat 1182) tarihinde başladım.*” İbn Cübeyr kendini tanıttikten sonra şu şekilde devam eder: “*Granada'dan hac yapmak maksadı ile 8 Şevval 578 (3 Şubat 1182) Perşembe günü Ceyyana vardım.*” (s. 11) İçeriğinden de anlaşıldığı üzere kitap, 3 Şubat 1182 ve 4 Nisan 1185 tarihlerini kapsayan seyyahın 3 yıllık hac yolcuğu sırasındaki hatıralarını kaleme aldığı bir eserdir. Kitabın içeriğinden kısaca şu şekilde söz edilebilir:

“*Gittiği yerlerdeki enteresan, güzel abidelerden, siyasî-sosyal-ahlakî hayattan, dini durumdan, camiler,*

* Tarih Lisans Öğrencisi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, talha199453@gmail.com.

türbeler, sahabelerin mezarları, hac menasiki (adabı), vaizlerden, medreseler ve hastanelerden, kiliselerden, kalelerden, denizdeki fırtınalardan, yolculuk sırasında şahit olduğu zorluklardan, Müslümanlar ile Haçlılar arasındaki savaştan, bu arada halkın durumundan, Müslümanlarla Hıristiyanlar arasındaki ilişkilerden, savaşa rağmen iki taraf arasındaki ticarî, sosyal ilişkilerin devam ettiğinden bahsetmiştir.” (s. 11)

Eser siyasi hayattan çok sosyal ve kültürel hayattan bahsetmesiyle, özellikle Orta Çağ döneminde ciddi eksikliği çekilen halkın yaşantısına ve kültüre dair verdiği bilgiler ile kültür tarihi açısından önemli bir kaynaktır. Kitap birçok başlıktan oluşup hatıralar gayet muhtasar ve öz şekilde anlatılmıştır. Kitap ilk kısımlarında bolca deniz yolculuğundan bahsetmesi ile Orta Çağ deniz yolculukları keyfiyetine dair güzel ipuçları vermektedir. Seyyahın günümüze benzer turistik gezi edası ile gittiği ülke ve şehirlerin tarihî yapılarını özellikle ziyaret edip gayet keyifli bir şekilde kendi zamanını anlatması, bu tarihi eserin bilgilendirici olmasının yanında okumayı keyifli bir hale getirmiştir. İbn Cübeyr'in sadece gördüğü yerleri değil, duyduğu hikâyeleri de kaleme alması halkın zihin dünyasına dair de ipuçları vermektedir.

Seyyah deniz yolu ile İber Yarımadası'ndan Mısır'a gelmiş, burada Mısır ve Nil Nehri'ne dair malumat vermiştir. Piramitlerden bahsederken duyduğu hayranlığı mucize olarak tanımlamış ve piramitlere dair adım bakımından ölçüler verip ayrıntılı bir şekilde tasvirler yapmıştır. Daha sonra Kızıldeniz kıyısına geldiğinde buradan *firavun denizi* olarak bahsetmesi dikkat çekicidir. Bundan sonra hac mevsiminden sekiz ay önce Mekke'ye varmasından mütevellit seyahatnamenin büyük kısmını oluşturan hac ibadeti ve kutsal topraklarda yaşadığı hatıralar başlamaktadır. Burada hacıların yerel halk tarafından istismarı ile devam eden süreçte Cidde Limanı'ndan Mekke'ye gidişini ayrıntılı anlatmış ve nihayetinde Mescidi Haram'a varmıştır. Mekke çevresindeki yapıların özellikle Mescidi Haram'ın, kapılarına varana kadar yapısını ayrıntılı şekilde incelemiş ve kaleme almıştır. Yine burada sıkça mezar ve türbeleri ziyaret etmiştir. Daha sonrasında yaptığı ibadetleri, ibadetleri sırasında gözlemlediği çevredeki tüccar veya hizmetlileri yazmıştır. Burada dikkat çeken bir husus olarak; kadınlarla erkeklerin tavaf günlerinin ayrı olduğundan bahsetmiş ve durumu, kadınların tavaf günü başlığı altında tafsilatlı olarak anlatmıştır. Mekke'de geçirdiği uzun süre içerisinde, Peygamber'in Mekke döneminde gittiği, kaldığı yerleri ziyaret etmiştir. Ramazan Bayramı ve devam eden süreçte Mekke'ye dair birçok olaydan bahsetmiş, hac vazifesinden bahsederek nihayetinde Medine yolculuğuna başlamıştır.

Mekke'de 8 ay geçirdikten sonra Medine'de bir aydan az kalmış ve pek ayrıntı anlatmamıştır. Bundan sonra geldiği yoldan farklı bir yol ile Irak, Nusaybin, Halep ve Dımaşk şehirlerini gezmiş, özellikle Dımaşk'ta uzun süre kalmış ve hatıra anlatmıştır. Bundan sonra Akka'dan deniz yolu ile Sicilya'ya geçmiştir. Sicilya'nın devamında oldukça kısa özetler ile son dört ayını anlatmış ve seyahatine son vermiştir.

Kitabın önemli bir özelliği de tarihleri gününe kadar vermesi, ayrıntılı tasvirler yapması, bazı zamanlar yapıların ölçülerini dahi vermesidir. Eser, bu bilgiler ile önemli bir tarihî hafıza oluşturmaktadır. Bazen şehirlerdeki memurların zulmünden bahsetmiş, yolculuğu sırasında yaşadığı zorlukları anlatmıştır. Hicri ayları ayrı ayrı kaleme almış, ilk hilali nerede ve ne zaman gördüğünden tafsilatı ile bahsetmiş, her ay olan önemli vakaları özet geçmiştir. İbn Cübeyr gittiği yerlerin demografik yapılarını anlatmış, bazen

şehirlerin yapılaşmasından bahsetmiş, kimi zaman devlet yönetimini kaleme almıştır. Özellikle Selâhaddin Eyyûbi'den, onun adaletinden, yönetim şeklinden bahsetmiş ve ona olan sevgi ve hayranlığını gizlememiştir.

Seyyah, verdiği tarih, yer, yapı, kültür bilgileri ile adeta modern bir yazım örneği ortaya koymuş, her açıdan faydalı bir eser meydana getirmiştir. Seyahatname birçok alan ve kitleye hitap eden, sadece tarih alanında değil coğrafya, sosyoloji, denizcilik ve edebiyat alanı gibi birçok alanda değerlendirilmesi gereken, günümüze önemli ölçüde materyal sağlayan güzide bir bilgi kaynağıdır. Avrupalılar tarafından 1846'dan 1907'e kadar birçok kez bazı kısımlarının Fransızcaya çevrilmesi, eserin değerini önemli ölçüde ortaya koyar, diye düşünüyorum. Yazımızın nihayetinde biz, okuyucular olarak Prof. Dr. Ramazan Şeşen Hocamıza bu değeri günümüz Türkçesine kazandırıp istifademize sunduğu için şükranlarımızı sunuyoruz.